

ТҮЯ СҮРИГЭР ФЕЛЬДШЕР — ТҮТЭЭХ ЭМЧИГ

Кэлин тийа сиригэр эдэр
яралтар үлээлин кэлбэт буолу-
лар. Госуударствобит наһаа
бай уонна, кини сүрүн кур-
дук, демократичнай буолун
лут, байытын сүтүтүр 6-7 сыл
үрээлбэт студенидарын, кини
Эйраабын кайар атытарын, ки-
чигэр бинниллэригэр көрүүлэ-
рингэр, сатабылларынгар, көмө-
лөрүтүр маадырлар тийа дьонук
эргэниһилэргэ өмүтүр кыаба су-
ук. Ону өнүгү эдэр дьон
өйүлүчү прэгапичиниыдык,
бэйэлэригэр түһээкэстик
быһаараллар. Тийа сиригэр
эмчит үлэтэ элбэк, ыраахан
олох кини доруубуатын сотору
ойгэртатар. Аны кэмнэһэ,
кинн кыбыһастыа курдук, кы-
ра". Итинник этэлэрэ кырды-
ык. Оттом дьоннээхтик үлээн,
профессинал буолуун бада-
лаах ырыһа мэны ууһар-сай-
дар кыаба суук. Бизэ-элтэ
сүүс, тыйынычангэ кыйыбат
киһи кэлминдэһэлээк бөһү-
дэһэ оннук врач сотору кэни-
он биллэтин-көрүүтүн, сата-
былын сүтүтэр. Туту да эт,
врач ыарыһактарын көдөрүн,
лэтингирн аруулар кваллифи-
кациятын чоһуһар. Мэнык ба-
лаһыаныыра ФАП-тарга, ам-
булаторияларга, учаскэ-
таабы, кини баһыһаларга
фэйлэһэр оруолун, суһалаттын
үрдэтиһээк. Кини куруук врач-
тар илимилэрин-аппаратын кэ-
лээбээк, химияһа да сүтэ-
мээкэ, кудуһаһаһын, бэйэти-
гэр эргэлээхтик уонна аппи-
кацияһээк үлэлирин си-
һиһээк. Аастыт өтүтүгэр
төһөлөөх сэмук хоһоһор баа-
рай?

Саха сирингэр дорубуун харыстабылы аттар турар кэминигэр, сарын уонна сэрэн кэминээри сыылгарт Дьонуускай-даабы фельдшерскай-акушерскай оскуоланы бүтэрбиттэр "уок баар энтэир, сэрэтэр үлэни мытыгыга хайдахтаах курдук улахан быһаарар оруону ыһыттарай? Оттон олохтоох эмчиттэр түгүстэн-талтаан, ыһан үлэлээн, ыһытарам, билим-дор-көрүүдүр чыччаан, сата-быллара кэргээн, дьон-сэргэ иакталын, атыкстабылын ыһаллара, Онуок фельдшер-дэрин кэбиллэриньэ арачтан атыннык эрттэбэтэ.

Бийлги улустай да оюулгар элбэлтэрээ, Сарин нининэ уонтан тахса сын трагедиа мэдээлнэ болсууту үлэдэрбит м.П. Ефремовы дюн собуузан "Хары Махсыма" дюн сал-халыгтарга бийлгнэ днэри уос номоо буола смддьар. Эсв 1934 с. Бахас мэдүүлү-гар алушерганан үлэтн саралаан баран, кални авето-биг харархаврээ Т.А.Марчукоа үлүмүк көмөлөйөөчүүн үлэлээбит Е.Т.Савватеевнн энкэ дюн врачтан итдэс баа-лаалбаатарга. Сарин кал-нинтэн хас мэлхилэн айы ФАП-тарга, участктардааы Салынналарга олхотуён үл-эдрбит фелдшердээ олус

убаастаналлара, үрдүктүк сый-
амалламалара. Ол курдун,
Амаарга батырбыт артилле-
рист ээргиз П.А.Протодьяко-
нованы "быраас Паана", Одо-
луулунна М.Г.Пинигинаны "бы-
раас Морууса", Хосторого
М.Н.Анофосованы "быраас Мо-
туруона", Кытааналха А.Н.Ме-
лунованы "быраас Настаа",
Салдырга К.Г.Слепцованы "бы-
раас Кылааба", Соловьевка
М.И.Макарованы "быраас Ма-
аэс" дигэн ыһыраллара, Киник-
лэр, кырдыан дьырыан, дөст-
сэргэ мөхтөвлөн мэлэр, ыма
үлэээн, ССРС дорубулуора
харьтабылын туйгуһкара бу-
рулуттара.

Алс фелдшер үөрэхтээх-
тэр истариттан, талланнаах та-
рныкчылар-бааллар. Сарни-
миник уонна дэмнэттэн рэй-
дарав сэлэйдессэйдорикин
Учустэр фелдшердэр эмиэр,
Олортон ордух 1946 - 1947
уонна 1955 - 1956 сс. үлэлдэ-
бит Ф.В.Посельский кадрүүн
халлааһын, эл тарытталар
ин ситикин кэлтигин, бэдэ-
ни бадарсүтүк улахан км-
сарыны оморбута. Коммунах
ийин, ол сылдан эдэр
сэһиһигэр быһах ырыһы
белдэһиниһа. Кини үлээн-
наада К.М.Синяев оройуонга
санитарнай-эпидемиологичес-
кий сулустуһун аатар туруору-
бут, үлүннүк профсоюз райко-
му председателиһин үлэлээн
эмчиттэрин түһүт улахан
үтүөккө кийи.

Кини Балынчага билинээр
рин хангаат, этэргэ диллэ,
вратам итгэлдэ сүхх специ-
нстит буолбуттар элбэхтэр.
1940-нүс сылларга саннир-
ция Балынча нүмүнэ эрдэит-
тан, сэрэтэр үлэни тэрийин-
үүлээн А.П.Голосинна сан-
нир-иэдэр бочуоттаах үлэни-
тэр буолбута, СССР доруубу-
ага харыстабылын туйгуна, үрдүк
калалыфисциаллаах офталь-
молог-фелдшэр Л.В.Ермолаева
харх шарыллалыгар үтүөлэ-
хэрч врач Г.А.Марчуктан эста-
фитаны тутан ситиһиллэр-
чидэтигэ, бүтүн сүүмүсүлэ-
н баһылаабыта. Кэлини нүмүнэ
салбаан окулист-врач компе-
тенттүгүнэ идилийэн татаа-
рыллыахын үлэлиэн, соруу-
лаабыта СР доруубуага ха-
рыстабылын туйгуру буолуп
П.П.Степановичи нэһилинч
"Харан Пышатытан" алынныа
ааттаабыт. Инфекционист-
врач шатытар врачтар түйү-
н-тантаах үлэлииптэр комму-
нэр фелдшэр М.П.Поталова
дистансэтиги салбыраа. Род-
онистка үлүһүнүк ахууеркалаан
В.П. Чеменбутова, М.М.Шадрин-
ичи, К.М.Барашкова, 40-с сы-
нныи үлэлиир М.Г. Зверстова
дэсхэир-сэргэрэ аанылаа-
рынан ааттамаллар, Оро-
уһаага соротон нэтиэйбит ос-
тальмолог фелдшэр В.Д.Василь-
ева үлө бу сэдээтэр баһылы-
ыр-мөһүмүтү оруолу ылара.
Ылааннаах үлэни бэрэз тэ-
риитэ, Халбого Диниэтэ сал-

ЛНК ыарыны сэрэтин уону-
нан сылларга М.С.Феофисто-
ва таван тэрийэн үчүгэй
көрдөрүүлэнмэтэ.

Индонезияктарга келин дв
олохуйан талаарындаахтык,
дбон-сфгз астынар гына үлз
прон, Хайаксымха В.С.Помосе
(33 жыл) СРСР дорубуйаа
харыстабылын тунгуз,
Амаларга В.Н.Ковырина (30
жыл), Армылаахха Д.Н.Пота
пова(19 жыл) СР дорубуйаа
харыстабылын тунгуннара
жатарынан билизэнниглэр, 30
жыл токтоло суох операцион
най снэктаралын Л.А. Дыко
нов, 20 жыл күн аайы сунал
гырыныга тиктэйэр А.М.Того
лыга хайдахтавак курдук сн
найвак спецнаистары?]

Күн бүгүн ФАП-тарга Ха-
даарга В.Н.Джигирева, Чамы-
рга К.К.Тарасова, Төлөйгө А.Н.
Емельянова; Болтоно амбула-
ториямдар А.Н.Ефремова
сүүрбаччэди сүл үлэлээн
үүлэхчиди сүлгүрдүлөр. Ки-
нилэр нэбилээннээрэ туюн ба-
ар элгилер, сүртэр үлээн го-
лору сыла омороллор. Үлэлэ-
ринг сүрүн хайыскага
улууданга, оркуулаа, нил бу-
олганди сылдыар дахылалар
сүртэр үлээн быһын, кыра
содолорго сүртэр быһымдары,
участкатыады уонча специа-
листтэр ырачтар аналларынан
процедуралары оморору,

1970—1980-с он. врач советский национализмъра чугаабатылаа дигэн учавстагалары болыпталар, амбулаториялар ситинизра кантаабыга, Кини болыпнара специалисттарарарар аксааннара элбэрбиз. Орто медицинский үлэтинэр врач ыйыттынансэрдинтинэн үлэтиэтээктэр дигэн буолбута. "Фельдшеризи" дигэн мөлтөх тайпылчанын үлэтинэр арарка сыанабыл курдук буолубута. Фельдшер, амбушер, сикстэра туулута суок, бэйэтин биллэн эпистэтэктик, иншестипиладиктык үлэтинэр улам устан барбыта. "Врач биэр", "врач бөлүшары", "врач эитэ", "врач анаа-башыра", "врачам ардуус дуот" дигэн бэйини сизини, врач иликтин-атарын кээтэрин буолан барбыта. Ол түмүгү билигин врач аксаана арыйабыгыра аралкыйдык көстөр. Кини болыпнара врач, стационерга буоллун, поликлиникага уруулун, суруктан ардуубат. Инстэстэр, фельдшер ызыры историятын толороро, амбулаторный картаны суруйура абыйалыба. Присмига үгүсттө иккистэн, үчүстэн болыпчанын унагалары, аналдын-дүмүгүн бөткөри, араас ыспылаалка ыллары кээлээр. Ону фельдшер, сикстэра даганы өрөрө, толороро тобо табыл-батыр?

Үеңэ эпиллнбнт да натар-
урдар фельдшер сэрэтэр
пэни шранган нтарлнх сунх тэ-
ниизн савун көрдөрөлөр-
төнэ энтнр. диагностика

үлхэд билинни элбэвчнм үл-
лир технологижаа минн
мөнхэйтэ юмэнү оронор, на-
дад буюу бэлэвчнм тустай сп-
циалитета мытар кыахтайх.
ФАП-идаа, амбулаторижаа,
физкультура тэгнэгчнм,
капсуллар, нмнцнэвэлэвч-
нык, эпидемиологичнм,
гэр сетвөөх усуюубын наада:
оборудованин, физикаллит-
тура хо. д. а. Борстой эки-
литвэр оронор, ЭКГ устан
участкыдаах врачнм мытар
кыахтаннын, сунал көмөнү
оронорго толору нэбэрлэх
суулгажнм, сетвөөх эмнэгчн-
төнүчнм хаачаахнмнм, сунал
үгэвчнм хэвчнм бэвэрэр тэвч-
споры туһанар бэрлэлэх бую-
лулук.

Тыгыз ФАП-ка, амбулаторияга үзэллээр фальдшер сүлхүү-эс тулалзварына амардас хандуурын тийнхэн өмнөрр кынаар сулх. Отгон кыһыннарды сүлхүү көрүүтэ бэйэ үлэлээк кыһынаа илистимэлээк уонна, сазайы кыһынаа, нутталлаада, бичилитин куруук ханатан, аралдьыйбакка, нуустатын ууран хаачыстыбалаатык, үтүг түмүктээхтик үлэллериин ахтыктар. Тыа сирин кыһалбатын үчүгүйдик билэр Иван Попомыров сазайы сөлөк илн болпурроска суруулар. Итинник күйөтээ сүлхүү үлэлит-тэн ордубат, ону толкуйдуйу сылдыр арач, фальдшер кваллификациятын сүтэрэр. Туту гыннакхай? Учуурал, арач, фальдшер сүлхүүлэрин муну-ан кэспетиниэн хөрөр бааһырчы кваллификацияларын тэрийнээх дэнэ, арааһа, сөптөөх элч баар. Эсэе ханна сүлхүү ому тэрийэлээрин кутунаа сүлхүүдэн тудар.

Билигний дрон хуорамд таалагч нартай өнрсөгч нэгдлийн эхэнд ажлаа эхлээд. Атын өртүүлэн, сүүлчээс тутан көнөөдлийн тэрмээр дрон хүчтэй сиргаауука чугааан кытмын, кыра бейуагттаргэ дүүлүлалкар. Мамна ФАП-таргэ амбулаторияларга билин-лээх, инцидентиваллах фельдшер, акушерка толору анх-тар, сэрэгтэр үлэни ынтыган сөд, бейуагч тулар, тустанд уулз-гактаады өрч, кини билинла специалисттарын өтүүлэрнтэн инцидент уутмаах, билинча-нааг кеме, хонгуруал наада, кини билинла сорох ара-чтар тийнбэттар, онулаа кы-рабас специалистоска идэтий-бит фельдшер элбэни онору-ни сөл, үчүгэ билинлээх, бейуагч, инцидентиваллах фельдшерин эбни үөрттэрмиз-тэ, сөнтөөх кенүмэл, бираалта билинлээх.

[illegible]

А. ПЕРМИКОВ,
Физио-рефлексотера-
певт ВУУ.

ҮЛЭХИТ КИҢИ

"Эн бичигч нэвчилсэнтэйгэр буухтарынхын өр сыйларт гагцхөн суурьсавтайхыг, үрдүк таларынхыг эхлээд үзлээд үзлэгийн билимийг, Үзвэр лэвч олтыг мундлуулж, дээр (дэвчигээр) суулгаж, кирийн бадарынхын күнүстэр-түүнхэри (дэвчигээр) нэвчилсэнтэйгэр билимийнхын нэвчилсэнтэйгэр, үзвэр биллэрин". Мэнийн нэвчилсэнтэйгэр буухтарынхын дэвчигээр (дэвчигээр) Б.Н.Сорокумодов дэвчигээр.

Бухгалтер идэвх, туурал-
ган көрүүтэ, улахан интэ-
рихинэйхэ сул, ехэн эрх
гүрээлэдэнх үлэтэ. Ой эрээр
бу идээн талын олонторун
бүтүнүүг ачаабыт дээн элбэх-
тэр. Олортон биеэдрдэринэн
Елизавета Ивановна буслар.
Кини орто асудууа изиньтэн
эргэ сая нэһилэнх Советтар
секретериатыг үлээбэнтэ.
1980 сылан күн бүтүнэ дээ-
хэ классир-бухгалтер
тусуунаагыг үлээлэн кэллэ.
Тастарын бэрхэһийнэн бидэ-
хэ хуураабылэ.

Кэниини

ҮЛЭНИТ

Елизавета Ивановна идэ-
н олус соёллуур. "Бу сынып-
тардын алтын дэ" — дийр
нин бэрт сүдүгүлүк. — Бу
өмнөбү сыныптарлар эрз бу-
лбүлүктөр, бу — олук туга-
сас тугамадыра". Кырдык,
ас бийдик сыныптар кэнне-
р бийик күндүз олохтук,
алтынбүт, үрүбүт тулар.
Рынокко юрени сыныптар-
ар кынас, хэрчү кэлигэ бы-
наара сүлдүүбүт. Омоо
дон-сүргэ кыйаханатта,
ыштыкта Елизавета Иванова-

КИҢИ

Тук берилте оро сарастан
нан эгилер. Лиза оро сараста
рин кзининизри сымларга
сымыта. Чыбылмай айдо-
лукман эгата Уйбаниндр
окууускай куораттан дээр-
зан ойуулаан "Буратино" ди-
ки минигин арабылба буолар.
у киинизни ор сымларга ки-
дээзхтик уура сылдыан
рералер. Очолорго миниз
хити таптада кун буртуниз

дизрн уварсабат. Ёлал нйгзг, бэгз да буоллар, Елксавета тлкснэни бмкс булан асар, рүү кнмгз, бмксзт кыбмны- нел сылдыр. Үчүгэй кнмз, музыха, мрйа кнмн сэргэх, пурханын байытан, снтэрэн бн- раллар.

Олоду кытта тэннэ ула-
ыйан иһэбит. Суот таһырба
ыһаһыттан билигин комсомол
һэйтигэр киирибиз. Минне
экизавета Ивановна бэлэтиг-
эр машинкага буукбаларын
вербэни да, илһэтик минин
көксө элээдэнтэр үөрүйэ-
минэ туһалай. Кырдыба
элиһэ билэрэ, сүбэтэ үтүс.
Элээтэс килиһэримин доло-
оччи чычыны элээн,
ыһаһаһа-кыһаһа таһаарба-
м, отчуоттары кэмгэр
үһүрэр. Дьон-сэргэ санааһы-
тым, иһилик уотсай олоһор
орун кылааты киллэрсэ
ыһаһа сэмэй үлэһит, нөөдө-
һүк иһэһэс кини Елизавета
Ивановна Сорокумова.

АЛЕКСАНДР ПОПОВ,
Член ЦК.

Сана үүрэгт сүлжм көрсүү
Болуур мэднэгэжн
кырдыбас олоктоохторуар
Евдосия Трофимовна ууна
Афанасий Филиппович Ядр-
инснэйдыга нхкн тэгүл
чөрүлүзэ буолла. Киннлэр
рал буолбуттар 30 - санын,
көмөл көмүс сыйдыбаларын
болгозгэтүлэр.

Мин 50 сая дүнз атгээс дөбөн. Кийн эрэ бэйртэ маных дөөлгө тикснбэт. Бэвэ элбэс сөл бэйртэ олох олоуу байа-байэни өйдөлүүтэй, бэйр-саналтан уюуна, биллэн тулар, мэтэн талалтан тахсар. Икинэн 79-с хавдарыгар үктэйни чин олохтоох ыткы кырдаадастар. Бэйл ийэтэ, элбэ дүнз эрэгчөөнхыга Елдокина Трофимовна Мандаровгар дүнз нэгэтээрнэгэр төрөөбүтэ. Ийэтэ Огдосочуйа 12-үз ороломмүтутан бу согтоох кынс ордон хавлбыт. Убашыныан мексэ тлбнбтэ, эрдэ албүтэ. Очмотообуга оролор үксэн тымолынэн, энотонл сүрх буюуэн өлөллөрө. Сэтгэ кылмэс үерэтээхэлиин. Үөрэмнээх кийн буолвары Дюнуунай кураахыа үөрээх сүлдэбүтээхэлиин. Пөдучиллэц II курсуттан нйэм улаканник өвлдөөн ырымылыи киннээ дэжлбт буолбуутуи, үөрээ каалбыта. Ийэн 55 савиыгар, мин кэргэн талса мангирнэ, өлөөкөөбүтэ. Үөрэмнээхэлиин сүн кэмнэ-бүн, отон очолорго үсүлчү-буяа да суоа. Бэйлэайкы ил-лэл сүйлэи сирбич, күнү бына аччык сүлдэ-завхтыыр-был", — дүнз муушадара ахтар ыткы кырдаада. Арата Мандаров Трофим Данилович кышыи кэргэк бээрэн, сан-мэнэн бэрви, 65 савиыгар өлбүт.

Эдэр хамт коллеж газар-
хам үзлэлднээр улахан дэвнэ
хүнт тэмцэйд амьсгалын
барьта. Мак тэнийнэг; эр-
бэллнэг, бүрдүү байнгыта,
синнынгыта... Түүн үзлэлдэр ди-
дэр үзлэлнэлдэр, "Барьтгаар
күрчүлгүнэг амьдэрбүт, хо-
нуу да, тэрлэлт да үзлэлт олу-
үчүгэг этг, байнгын буулам-
чы, Тухтаагаар да от оксор-
бон одорбон" — динэ нэг.

Бочуутадмь сэминьналга
ооо санаторийгар үлэлэн
былдан тахсынгта,
Дээдэмь сүрдээх дээбэлэ-
эк, куруук күлэм мичээрдни
смылдар буудан дыону бэй-
этигэр талдары. "Санаторийга
туугуун үлэлээбникимий?" -
дизмийгытыллар бу да сыр-
мыгы "Шоубреннай отдаление
начальника", — дмэн күл-
лээдэ. Үлэлээбит смыллары-
гар үчүгэй үлэлтнэм, сэмэй
кайгытынан коллегаларын,
директорун убаастабылларын
тулунара, Тынм асторын,
коммунистический үлэ удар-
ны.

Ядрихинскийдер домэ
хэргэн көмүсүлдэрэ, суон
дурдалары, халым кэскэлэрэ,
аба баһылыгыра Афанасий
Филиппович Аба дойдэ Улуу
сэриктин ветеранэ Абаы Фил-
липп Михайлович, ийгүтэ Одв-
улунтан төрүтүөн Мотрена
Афанасий кыра элэдикиэ

элбүт, үчүгэйдин өйдөөбүт, биригэ төрөөбүт үлүүлэр. 18 сарынн сэмэ буолбүт уол сарнигынырыллан Забайкальскый фронтта сулууспалаабыта, Манчжуриянан Япония сурунугыгар кытыһар. Сарни дин түтүн этинэн-хаанынан биригэ эдэр киһи кыыйыбы кынаппан, тымчаах төрөөбүт дойдугугар эргиллэр, сана олоху улансар. Бу сылданан анализ, тапталын Дьэдьэиз кыһы кэргэн ылан 1951 с. аял уоту оттууналар, алаһа дьизин тутталлар. Утуу-суу икки уолманаллар, түөрт сүл буолан баран кыыс олохтон үөрээлэр-көтөллөр. Афанасей көккөкө биригэдьириинэн, ферма сибиджиссэийинэн котуулаахтык үлүһүн. Кэлиң сохосна олохто үлэтнэгэр кытыһар.

Кинн килбэчинээх сыры-
ылара "Японияны кыйылы-
ини" медалланан, Ага дойду
сэримни II сипелэнээх сэрде-
нимэнэ, Кыйыны 50 үонна 55
сылларынэн үбүлүөйүнэй
мэтээллэринэн бэйэтэминиз-
тар, үдэ, тыыл көтөрөнө,
коммунистическэй үлэ удар-
ннга, Афганский Филиппович
80-с кээргитэр чугаһагар да,
барт сэрэх көрүнээх,
сүлһүтүн бэйэтэ көрөр, килн-
эбин атыыһаһар, ачы оһуру-
отчут бэрдэ. Оһолоро сана
ыал буолан, кайһаыстыба тэ-
риндэлэрингар ажаларын оһы-
тыттан ыһбыттара элбэх, би-
лигин бэйэлээзэ абыһун ыал
буоллуктар.

Ханжыг да олон обьекторуудын сэтгүүлээр. Икнн уолдара злбээ обьектоо мал агалара. Афганснй Афганасьевиш үрдүк үмрөөлөө, СГУ физико-математической факультетин бүтэрбитэ, оскулолаа информатики учууталыннан ситийниэлэктик үлэлнэр, кэрээнээх, бизе өссөлөө. Егор Афганасьевиш орто анал үерлээх, даяһалта землеустронтез, кэрээнээх, 4 өссөлөө. Кыиастада Галина ово санторнийгар повардын, кэрээнээх, 3 өссөлөө. Ытык кирдьабастар 12 сизнээлтээр, 2 хос сизнээлтээр. Збоолээх-фаз сизнээрн илгитэ, кэрүүгэ куруук көмөтирэх буолаллар. Кииилэр алгыстарынан арааччылыдиан нкни сизнээр үлэлтэ буоллулар, дойдулларыгар ээлэн үлэлтин сийдөөллөр. Иккн сизн үрдүн үөрээхэ үөрэнээллэр, аттыгар оскуола актыыбынай, үчүгэй үөрэнээччилэр.

Суту, куравны, ачык-
таагны, сэрми будулганын
үдүнэн асыт хөхүүк
кыдырастар чөл олсу ту-
туһан, сиздээн, сэмэй, холку
майыларалан чэжэ дэ хо-
лобуу бөлөн ыалла.

Будакья Трофимовна,
Афанасий Филиппович,
офисоргут, сканиэргит, бар
двоикут ортолоругар чөрө-
нөтө, ыгыдыбакка-сүпкэкс
ытык саванытын дыоллоохук
ыталарын дээн алыныбыт.

Лидия ДИОДОРОВА,
дэмэ нэргэн
спэциалиста.

САНА СЫНГА — САНА САДЫ

[illegible]

УЛУУСПУТ ХАҢЫАТЫН
70 СЫЛЫГАРОБУРУОЛУУ
ТИҢЭН,
ЫРЫЛЫЧЧЫ
ЫРЫТАН...

Улуустаабы "Саңа олох" хаһыат төрүттэммитэ 70 сылынан РФ Журналистарын союһун чилиэнэ, ССРС бэчээтин туйгуна, улуус-пут хаһыатыгар 25 сыл устата айымнылаахтык үлэлээбит И.С.Окоёмов манньык ааттаах, абыс бэчээтинэй илиистээх кинигэни суруйан "Саңа олох" РИХ-хэ 500 экзemplарынан бэчээттэттэ.

70 сыл усталаах-туоратыгар ыар да, өрөгөйдөөх да кэмнэргэ арахсыспат аргыс буолбут улуус-пут хаһыатыгар аан бастаан Өлүөхүмэ киһитэ П.Н.Гуляев редакторынан ананан үлэтин сабалыабыттан араас сылларга үлэлээбит 18 редактордар, тустуһунан уратылар кырабытык ырытыллан, кинилэри тула редакцияба, типографияга үлэлээбит 250-ча киһи ааттара-суоллара, идэлэрэ ыйыллан, сүрүн үлэһиттэр хаартыскалара түмүллэн, кинигэ

сүрдээх табыгастаахтык аттаһыллан оһоһуллубут. Чахчыта даһаны, Иннокентий Семенович хаһыатын үбүлүйүгэр бэртээхэй үлэни чөмчөппүт.

Хаһыат суруйбут олуктарын ырыттааха, отутус сылларга дыону колхозка киирээгэ көүлээһин буолбут, 1937 с. ССРС бастакы ынырымылаах Үрдүкү Сэбиэтин быыбарыгар Чурапчы, Таатта, Томпо оройуоннарыгар аанаан бюллетеннэри Чурапчы типографията бэчээттээбит. Түүнү-күнү аахсыбакка, чүмчүнэн сырдатанан буукубаларын таһан-талан үлэлээбиттэр. Эмиз ити сылларга Чурапчытаагы педучилище студенттара В.Протодьяконов — Кулантай, Н.Заболотский — Чысхаан, Г.Макаров — Дьуон Дьаһылы, М.Доворудурап курдук кэлин биллэр-көстөр суруйааччы буолбут эдэр дыон бастакы холонуулар бэчээттэнэр.

Хаһыакка сурулларынан, сэрин инниэ оройуонига 17 тыһ. кэринэ киһи олоһорбт эбит буоллаһына, 1943 сыллаахха 7934 киһи эрэ хаалбыт эбит. Онон хаһыат тираһа 350-га тийэ таһыгар түһэ сүлдүбүт. Сэрин сылларыгар Собинформбюро сподката нүөмэр ахсын 40-50, дойду уонна аан дойду сонуннарын билиһиннэрэр ССТА матырыйаалларыгар 50-70 строканы бизэр-бизэр наар олохтоох матырыйаалларынан хаачыйбыттар. Сэрин кэнниттэн типография материалнай базата байытыллыбыт, кумааһыны быһар, бэчээттир станоктар, араас кээмэйдээх уонна уруһуйдаах 60-тан тахса шрифт баар буолбут.

1953 сыллаахха типографияга туһунан директор штата көрүллэн, Амма, Орто Халыма уонна Таатта оройуоннарыгар типографиялары төрүттээн салайыт опьиттаах полиграфист Г.Г.Кузьмин ананан кэлбит. 1954 сыл балаһан ыйын 17 күнүгэр үөрэнээччи наборщицынан П.М. Массавев ылыллан үлэһэ киириэтиһэн олоһун 40 сылын бу тэрилтэһэ аанаан директорга тийэс үүмүтэ, "ССРС бэчээтин туйгуна", "СР норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ" ааттары ылбыта. 1961 сыллаахха "Социализм суола" дин ааттамын хаһыат оройуоннар бөдөнсүйүннэр "Саңа олох" дин уларытыллан ааттанан, Чурапчы, Амма, Таатта оройуоннарын хаһан бастакы нүөмэрэ 1962 сыл бэс ыйын 1 күнүгэр 3600 экзemplарынан тахсыбыт. Бу улахан хаһыакка редакторынан А.Г. Турантаев, солбуйааччынан К.Я. Колесов, эппизтиир секретарынан А.С.Бродников, типография ди-

ректорынан П.И.Прокопьев аһамыттар. 1965 с. оройуоннар араһаннар "Саңа олох" хаһыат тираһа 1810-на түһэн салгыы үлэлээн барбыт. Бу сыл "Чурапчыны спорт уонна доруобуйа сэлээннэтинэн оһоруоһун!" дин Чурапчы селесовейн эбэлээтиһиттэ бэчээттиһиттэн хаһыат бу баччымы иилэ хаһан ылан оройуон урдүнэн кизниги пропагандалаабыт. 1970-нүс сылларга редакторынан Мэңэ киһитэ Н.П.Сидоров ананан, хаһыакка ыччаттары тардыттан үлэтин сабалаабыт. Ол курдук, "Чурапчы дээр сааһа", кыраларга "Кыһыл хаалтыс" дин хаһыат иһинэн ыйга биридэ тахсар хаһыаттары тэрийбиттэр. 1973 сыл кулун тутартан редакторынан А.Е.Чичигинаров аһамыт.Кини ыстатыйалары сыһа-халты өйдүүргэ дикэ биэрбэт гына көннөртүүр, тылы-өһү таба туттарга үөрэтэрэ, элбэх кэлсээһинээх, эйбэс киһи этэ дин ахтар Иннокентий Семенович. Бу сылларга Нерюнгри куораты кытары шефтиһэн олохтонор, нэдиэлэ ахсын үлэлиир "Шефтиһэх Нерюнгри" дин анал рубрика баар буолбут. 1980-нүс сылларга хаһыат история хара бэтиннэлэрин сырдаттыга, чуолкайдааһынга үлэлээбит. Аһардас 1989 сыллаахха хоту көһөрүллүү тематыгар 64 ахтылар, ыстатыйалар уонна араас докумуннар бэчээттэммиттэр.

1995 сыллаахтан редакторынан Г.Г.Попов аһамыт. Кини аан бастакы соругунан үлэһиттэр үлэлиир усулуобуйаларын тулсарыга болломтотун ууран, саас редакция дьинэтин салбатан баран барытын ситэрэн, ис өттүн эһисийдээн күһүнүгэр үлэһэ киллэртэбит.

1997 сыллаахха редакция уонна типография холбослуттар. 2001 с. СР Бэчээткэ департаменын директор Ф.П.Пестряков көмөтүнэн Москвадан бэчээттир офсетнай техниканы аһалан туруорбуттар. Итинтэн ыла хаһыат хаачыстыбата тупсан, хаартыскаланан, компьютерынан оһоһуллар буолбут. Компьютернай сыах салайааччытынан И.И.Окоёмов, версткаба П.М.Смирников үлэлиин оһороллор.

Дьэ, ити курдук опьиттаах журналист И.С.Окоёмов "Чурапчы хаһыата" дин дьонуннаах кинигэтигэр улууспут хаһыатын историята сылларынан обуруо курдук тиһиллэн, ырытыллан ааһааччыга тийбитэ олус үөрүүлээх. Эһи, кинигэ кумааһытын хаачыстыбата да үчүгэйэ-манана, сырдыга, буукубалара да киһи көрөрүгэр табыгастаах шрифтэринэн таһыллыбыта көрөөххэ астык!

2001 сыл түмүгүнэн улуустар хаһыаттарын ортолоругар Чурапчы улуусун "Саңа олох" хаһыата "Сыл бастык хаһыата" номинация кыайылааһынан буолла. Бу айымнылаах үлэ түмүгэр кэлбит үрдүк сыанабылынан улуус дьонун сөргөтэ "Саңа олох" РИХ бары үлэһиттэрин итинтик, истинник эһэрдэлиһиллэр итинэн кэлэр да өттүгэр улуус сүрүн салаа үлэһитин историяларын үйэтиһингэ, айар талааннаахтарын кинигэлэрин таһаарыга холбоһук күүскэ үлэлиэ дин эрэллэрэ улахан. Үлэ дьоно үйэтиһэ турдуннар, кинигэлэргэ кииргээн истиннэр!

Мария ГЕРАСИМОВА.

САҢА БИЛЛИЛЭ-ЭХ ПОЭТА, прозаига, драматурга, критикэ, учуутал И.Н.ЛЕВИН билигин баара буоллар 60 сааһын томтойо туолан бэлиэтээбит буолуох этэ.

Иннокентий Левин көлүөнэтэ саха литература-тыгар, харыы мууһа төлөрүйбүтүнү, 1970—1980 сс. биридэ тобо анһан киирибитэ. Маньаха дьирэ "кырдыабыс көлүөнэ" уонча эдэр көлүөнэ дин ааттанар суруйааччылар икки ардыларыа тобо эрэ сааста-рынан атыһан хаалбыта. Бачы да ураты талааннаах, чахчы "сиргэ түспүт сэрэбэйдэх, окко түспүт оһоһуулаах", анарааттан бэрдэриилээх эдэр дыон этилэр. Кинилэр кэпкэлэригэр бааллара: —В.Поталова, И.Левин, В.Дедюкин, Урсун, С.Тумат, П.Харитонов—Ойку, И.Башнев, В.Скрябин—Идэлги, Е.Неймохов, Харыскал, Э.Соколов уо.д.а. Бу көлүөнэ суруйааччылар билигин саха литературатыгар, бэйэлэрин уус-уран айымны-ларынан "систээн" оһороллор. Иннокентий Наумович кинилэр бири чабылхай бэ-рээстэбиллэлэрэ этэ.

"Киһи барахсан сырыт-таһына сүлдүр, хабахтаах хаан кэриэтэ",— диниллэрэ чахчы эбит. Кини муус дору-эбай, өлүөр сүлдүр айар үлэтин үгэнигэр, бэйэтэ хо-койон—курутууһан эппитини, "өрөгөй сааспар үктээн бар-дан бу айылаах буоллум" дин 1997 сыл сааһыгар ыара-чанньык ыалдьан хаалбыта. Мед-киһигэ киирэн опера-циялана, эмтэнэ сатаабыта даһаны туһалаабата. Син бэйэтин кыһанар, арыыча эр-дэһинэ күһөрү сайын до-йдутугар Кэбээһингэ кэлэ сүлдүбүтэ. Ити киһи тийэх сырыта эбит этэ. Төрөөбүт-үөскээбит төрүт буорунуун, бука, быдан дьылларга бы-растылаһа дин ааттаан кэ-лэн бардаһа...

Дьокуускайтан иһэн бийиһэ Сангаарга икки хо-нон ааспыт, оччолорго бийиһи Сангаарга оһорор этибит. — Эдьиний Дора көмөлөһөн бу сэргэхсийэн,

харабым сырдаан иһэбин",— дьабитэ. —Эдьинийдэрим аах бу сабыс-саңа андаатар бэргэһэ, андаатар истээх сө-лүччүк тигэн бэлэх биэрди-лэр. Аны тымныыны баһас харахпынан көрөбүн,— дин үөрэ-көтө кэпсээбитэ, ол-таһастарын кэтэ сүлдүрэ.

Сангаарга ити кэмнэ, өрүү буоларыны, итин уу да, уот да суох этэ. Дьабит тон хаһаата. Балыһаба тах-сан чаанньыкка чэй оргутан киирэбин. Ол курдук олох-тоох ыалга кини эрэй бөбөнөн икки хоммута. "Бийирэм" дин лирическэй пьесатын видеога устубутун көрдөрүүн баһарбыта эрэ-ри, уоппут букатын даһаны баран хаалбыта. Өлөр-сүтэр туһунан, төһө даһаны ыара-ханньык ыалдьа сырыттар, бири да тылы бытарбат этэ. "Аны кыһын операцияланан үчүгэй буолуобум",— дин эрэнэрэ. Кэпсэлэ-илсэл на-ар литература туһунан, су-руйааччы доһотторун туһунан, Чурапчы үтүө-ма-ны дьону-сэргэтин уонна ис-тин доһотторун туһунан этэ. Ордук суруйааччы Сэмэн Ту-макка муһура суох махтаһа-ра, "киһи баар буолан, киһи өйбүлүнэн Чурапчыга киһи буоллум" динирэ.

Мин Иннокентий Наумо-вичтыын бэйиһ, алтыс, сэттис кылаастарга Кэбээһи орто оскуолатыгар биридэ үөрэ-миппит. Кэлин улаатан баран билбитим адьас да ийбүннэн чугас аймахтыгы эһиппит. Биллэр соһустук икки өттүнэн иэргэннэн хаамар, толору эттээх-сииннээх, төгүрүк сирэйдээх, тэбэнэт-гээх харахтаах да буоллар аһара көрсүө, холку уол этэ. Киниэхэ "хоһоон суруйар уол" дин оһолор да, учуу-таллар да убаастабыллаах-тык сыһыаннаһаллара, ону өйдүүр буолан, бочумнаах-тык туттара. Оччолорго эдэр суруйааччы, учуутал П.Сте-панов (билигин биллиилээх суруйааччы) "Күннээх сар-куруһуогу тэрийэн, "кисээн" куруһуогу тэрийэн, "кисээн" хоһоон, кэлсээн суруйан муһунаа сатыыр оһолору түмэ тарпыта, оскуолаба сүл аһы литературнай конкур-стары ыһталаабыта. Ол үлэ-

тэ таах хаалбата, ку-руһуоктан элбэх суруйааччы иһиллэн, силэс тардан тах-сыбыттар. Ол курдук И.Его-ров, В.Иванов, П.Максимов, И.Левин, С.Ионов уо.д.а.

Кеша хоһооннорун учуу-талбыт өрүү хоһобур онсо-торо, ордук "Тупсааны чэги-эн тинтэрэ туһустулар күммүт тахсан" дин строка-лары сөбүлүүр. Кеша кыра сааһыттан сүрдээх үчүгэйдик уруһуйдуура, олус дьобур-дааба. Искусство бу салааты-нан идэтиһитэ буоллар, та-лааннаах художник тахсара хааллаба. Үрдүкү кылаас-тарга "Сиппир" дин сати-рическэй хаһыаты бэйэтэ уруһуйдаан, редактордаан таһаарар буолбута, ол оску-

тарбыта.Онтон бэттэх айар үлэни олоһун устата арах-сыспат аргыс онгостубута, айар үлэ үөрүүтүн-көтүүтүн билбитэ. Кэбээһи орто ос-куолатын бүтэрбит сылыгар Армияба ыһырыллыбыта.Үс сыл Семипалатинскай куо-рат таһынаагы Чаганка стан-цияба атомнай сэрин сэбин боруобалыыр полигонга су-лууссалаабыта, сьэлиэст этэ.Ол кэлин доруобуйаты-гар охсууну оһорбута.Ол туһунан "Семипалатинскай-га" дин ахтылыгыгар бу кур-дук суруйбута: "1965 сылла-аха алтынньыга дьэбэр кэлбитим баттабым хаар маһан буолбут этэ. Ол эрээ-ри нөнүө сылыгар харааран кэлбитэ. 1966 с. СГУ саха са-

Суруйааччы Иннокентий ЛЕВИН
төрөөбүтэ 60 сылыгар

СЫРДЫК ААТ

олаба улахан көмөлөһөх этэ. Таһахсыт, быдыр тыллаах, аһара мэник оһолору "сип-пийэр" быһыылааба.

Кыһыл оһо эрдэһинэ ий-этэ өлөн, Кеша тулааһа ха-албыта. Ол иһин эһэтин аах-ха Амьынчык оһоннордо-оххо нигилиһитэ, онон "На-умович" буобута. Төрөппүт аһата Арылхай Элигизтэй дин бэйэтин кэмгэр бири үтүө-мааны, кэрэ киһи этэ. Кинилэр урукку былаас саһана сэниэ, кыһанар ыалла-ра эбиттэрэ үһү. Арылхай Элигизтэй бэйэтин атын-арыытын куоракка тэһээн киллэрэн сылга биридэ эргин-нэрэ. Ол иһин, Советскай былаас бастакы сылларыгар "эргинэр этэ" дин баһыан-нар, кулаакка таһааран хэ-биспиттэр, өргө дьэри үтүөххэ-батаахха сүлдү-ыбыт. Мин Кэбээһингэ үөрэ-нэр сылларбар көбүс-көнөтүх тутта сүлдүр, ы-ыраас саһархай хааннаах сааһыран эрэр киһини үгүстүк көрөр эһим.

Кеша бастакы хоһоонно-рун уон икки саастааһар оройуон хаһыатыгар таһаар-

лаатыгар үөрэнэ киирибитим. Үөрэнэ сырыттаһына ми-иллэрим баллачы иһэн, ти-истэрин толугураһан хаалар буолбуттара. Иккилии-үстүү тинэс тэһинэн түһүтлээн барбыта. Ислэр "Семипала-тинскай сизтэ" дин санаа-лар элэн-сэлэн охсуллан аһар буолбуттара".

Кини оһовор туох эмит чэпчэтиннэн туһанаары су-лууссалаабыт чааһытан ы-пыраапка көрдөөн Москва-таагы Советскай Армия Ки-ин архивыгар хаста даһаны суруйа сүлдүбүтэ, харда эппизти туһатаба. Оччоттон бачаанга дьэри атомнай сэрин сэбин боруобалыыр "чип" кистэлэн. Студенныр сылларыгар "Сэргэлээх уот-тара" литературнай түмсүү бири актыыбынай чилиэнэ этэ. Ити сылларга поэт быһыытынан сиппиз-холпу-та, төрөөбүт норуотугар бил-либитэ. Бастакы кинигэтэ "Сааскы үөрүү" 1972 с. тах-сыбыта. Кинигэни саха бил-лиилээх поэт М.Тимофеев көрөн-истэн, редакциялаан таһаарбыта, алгыс тылы э-ппизтэ. Иннокентий Абыйга

учууталлыы оһорон, куо-ракка кэлэ сүлдүбүтэ.Оно-но ити кинигэтин мизэх бэ-лэхтээбит эбит! Вася Ива-новка, атастаатар атаспар, дьобордоостор дьоборбор, бас-такы үөрүүбүн үлэстибик-кэр махтаһабын. Ситиһини баһарабын.Автор И.Левин. 5.04.1972 сыл".

Бу кинигэ "Лена дол-луннара" дин хоһоонно-рун бөлөһө баар. Онтон хо-лобур аһалабын:

Өрүстэн тайанан турар күн
Үөһэттэн мичийэ

Ленаба
Сардана
Ардаба
Тыһаа суох таммалыыр,
таммалыыр...

Ол ону долгунтан тэйтэн
Эбэбит бийиһэ

ыһахтыыр:
"Бу мизэх, соһотох бэйэбэр,
Бай, тобо
Сардана
Элбэһэй ?!
Сырдыктан дьоллонун,
бар дьонум,

Эһиэхэ аныбын
Күн уотун",— дин төрөөбүт-үөскээбит Ленатын уустаан-ураннаан хоһуйбута.

Өлөрүн биллэрт курдук, кэлин сылларга өрүһүспүттүү үлэлээн үлүмнэспизтэ. "Уулаах Тара-ас", "Айдаар үс түүлэ", "Баайык", "Хата... Би-ир уоп... Күлүү...ха-ха" дин кинигэлэрэ угуу-субуу тах-сыбыттар, аһааччылар бийирбиллэрин ылбыттар. Ордук драматургияба тахсы-лаахтык үлэлээбитэ. Ол курдук, "Бийирэм" дин ли-рическэй пьесатын саха бил-лиилээх режиссера Ф.Пота-пов П.А.Ойуунускай аатынан Саха академическай драма-тической театрыгар туруор-бута.Ол айымны күн бүгүнүгэр дьэри театр ре-пертуарыттан түспэт.

1994 сыллаахха Россия Суруйааччыларын союһугар чилиэннэн ылыллыбыта. Бу кини айар үлэтин үрдүктүк сыаналааһын этэ. 1997 сыл-лаахха балаһан ыйгар бири ахтытыгар бу курдук суруй-бут эбит: "Мин олоһор ыарахаттар көрсүбүтүм ыраатта. Ол курдук, кэргэ-

ним Анна Семеновна бос-хон буолбута тобус сүл бу-олла. Манһайгы кыһыһым эмиз үлүс группалаах ин-бэ-лиит. Билигин биһи дьиз кэргэн төрдүөйэх бэйэбитит-тэн үспүт инбэлиит буолла... Төрүт да кэһирэх киһи ыры-тыйдаһына ордук уйан буол-лар эбит. Ыалдыбытым ал-тыс ыйыгар барда. Ол кэм устата Чыаппара дьахталла-ра босхон буолан сытар кэр-гэм иһи учаратынан көрөн-истэн абыраатылар. Үүтү-сүөгэйи, эти-арыһы, илим балыһын, сымыгы күн бүгүнүгэр дьэри аһалан биз-рэр тураллар. Ол иһин Чыап-пара олохтоохторугар бука барыларыгар, уйадыһан ту-ран, махталбын тиздэбин. Кэргэним аймахтара. Сы-лантан киирэн оһохлутун көтүрэн, дьини тэлэһин ыраастаан, саһалыы муоста-лаан барбыттар. Онон Чу-рапчы боростуой үлэһит дьонугар сүһүөхтээх бэйэм сүгүрүйэн, холдохтук бэйэм хонкуйа уран мах-талбын тиздэбин...Баһар, улахан чыһынаах-хааннаах дыон бийигини билиһиннэ-нэр даһаны... Саатар, айбыт таһарабыт билинээ нини".

Кини тус оһоһо, ити су-руйбутун курдук, олус ыраа-хана. Ону ол дьэбэккэ, арыт омуһнаах, арыт күлүүлээх-оонньуулаах кэпсээннэри, монологтары уо.д.а. суруй-ар, баай фантазияах су-руйааччы этэ.

Иннокентий Левин Абый-ынан, Анаабырынан сүлдү-ан хас да сүл учууталлаһи баран,кэлин кэргэнин до-йдутугар Чурапчыга Чыаппа-рааа олохсуйбута. Дьиз-уот туттан, сүһү-ас иһтэн, мас-сыһа атылаһан, оһоло-нон-урууланан ыал-ыһынан буолан ыйыр-бааччыолорон испитэ. Ону баара...

Саха биллилээх поэтэ, прозаига, драматура, кри-тигэ И.Н.Левин сырдык аата саха литературатыгар өрүү-түн ааттана туруоһа.

Василий ИВАНОВ,
суруйааччы.Дьокуускай куорат,
Улахан Марха.

ЭБЭРЭДЭЛЭН

Ытыктыр, талтыр килбигин, РФ потребительскын тугуун, Болонго мааһынын сибээсизийн Софья Ивановна ДОГДОНОВАНЫ үйэ агардаах үбүлүгүнэн ис сүрээспитимиз эбэрэлибим!

Эн үтүө суобастаах үлэриттэн, дьонго-сараага ытыктабылынан ааттанаргыттан үөрзүбүт, астынабыт. Барыбытыгар сылаас талталын, ахсаабат кыһамныг иһин ис сүрээспитимиз махтанабыт. Үтүө санаалаах күндү килбигиттэр үлэбэр ситиһиллэри, үйгү-бийан, дьол-соргу эбэрэлибим уһун дьоллоох олоһу, кытаанах доруобуйаны багарарым.

Бииргэ төрөөбүттэрин Спиридон, Петр, Валентина, Айта, кийинтэрин Паша, Дуня, күтүөтүн Андрей, эдийкин Александра Федоровна уонна кини оҕолоро Саша, Алексей, Андрей, Аня, күтүөтэ Прокопий, кийинтэре Люба, Дуня.

Күндү табаарыспын ЯДРИХИНСКАЯ Михаил Григорьевичи 55 сааскын туолбут үтүө-мааны үбүлүгүнэн итиитик, истинник эбэрэлибим!

Мындабаайы сиргээр күтүөт буолан көтөбүллэн кэлээхпиттэн хара тыаһы танылаһан, "Дружба" эрби түтүрдүгү үтүмүннээх маһы бэлэмнээн дьон-сараа үөрүүтүн үлэстэн, үөрэ-көтө, ыһы-туойа, кэлси-илси сылдыарын бигиһини барыбытын эди ынар.

Инникитин даһаны айанын суолун айыһыт албаатын. Түс бэйэбэр уонна дьиз кэргэнтэр дьоллоох-соргулаах олоһу, бары үтүөнү багарарым.

Одзулуунтан Григорьевтар, Мындабаайтан Камеевтар, Чурапчытан Павловтар, Абрамовтар.

Убаастабыллаах Марфа Ивановна СПИРИДОНОВА!

Эйигин, аптекага өр кэмнэ бииргэ үлэстэбит коллэабытым, 50 сааскын туолбут кэрэ-бэлэ күнүгүнэн ис сүрээспитимиз эбэрэлибим!

Кырдьары билимнээк, дьонно-дьаһаха ылларбакка, үйгү-бийан, дьол-соргу эбэрэлибим, оҕолорун, сизини туллубат тутуахтара буолан, өрүү үөрэ-көтө, үлэли-хамсы сырым дьон алгыспын тиздэбит.

Чурапчытаагы кини аптека коллектива.

Күндүтүк саныр кийиһиппитин, дьүүгэбитин, Амма орто оскуолатын үрдүк категориялаах учууталын СЫСОЛТИНА Агафья Саввичаны үйэ агардаах үбүлүгүнэн итиитик, истинник эбэрэлибим!

Эйигэ эдэрди эрчимгин ыһыктыбакка үлэли-хамсы сылдыаргар, үлэбэр үрдүк ситиһиллэри, кытаанах доруобуйаны, дьиз кэргэнтэр дьолу-соргуну багарарым.

Мындабаайтан бары Сысолтиннар дьиз кэргэнтэр, Чурапчытан Е.М. Дьячковская, кини оҕолоро, Т.К. Матвеева, Дьоккуускайтан Протопоповтар, Дьячковскаялар, Поповтар.

ӨЛӨКСӨӨН КӨРҮДҮӨСТЭРЭ

КУРУТУҢҮТ

Биирдэ Өлөксөөн улаханлык курутуйбут куолаһынан эттэ:

— Элбэри эрэннэрэр эдэр килбиги, сагардым сабаалаан иһэн, биһиги кэккэбиттэн эрдэ, хомолтолоохтук туораата.

Улаханлык соһуйан сана аллайарым:

— Тыһы, доһор, ол хайалара "куһаган" буоллаа...

Киним өс саба буолар:

— Эс, ким да өлө илик, ити Минтэрэй уол дьэ сана иһэн-аһаан, бэркэ биһигини аһатан-сиэтэн иһэн арыгы-тын эмтэтэн кэбиспит.

Этэр эттэриһэ...

Өлөксөөн, бэрт аһыйах тыллаах эрэри, ардыгар бэргэниик сагаран ылааччы. Онтон үс түгэн.

Куобах күрэбин кэнниттэн ыйтабын:

— Бэһаһа күрэххэ хас кини сырытта?

— Оо, бу ыһыт ыт өлүүтүн өлбүт ыт буолла...

А. СЛЕПЦОВ.

Элбэхпит, 45 кийи уонна 2 дьахтар.

Хайаты ааһа олорон хаста да көхсүн этиттэ, өрө тыһына уонна манньк дьиз саһалаах буолла.

— Оо, дьэ, дьон барах-саттар назараада бөбөнү ылаллар. Көр, бу хас да кийиэхэ уордун мэтээлин бээрбиттэр ээ. Оттон бу михэ, саатар, мэтээл значо-гун тиксһиннэрэ эбиттэр!

Куйаас баайы күн мас-сынабытыгар олорон оттуу барабыт. Кэннэбиттэн ыһыт Моойтоон тыһын былас түһэрэн абылы-абылын сүүрэн быһып-сатар. Ону көрө олорон Өлөксөөн улаханлык аһым-мыт куолаһынан этэр:

— Оо, бу ыһыт ыт өлүүтүн өлбүт ыт буолла...

А. СЛЕПЦОВ.

Быйыл саас муус устар 22 күнүгэр 50 сааскын туолабын. Бу даатабын ханьык хайысханан бэлэ-этибин дьиз сыта-тура толкуйдаан баран манньк санааба кэллим.

Чэбдик олох сиэрин тарбатыга физкультуранан уонна спордуна дьарыктаны улахан орулу ылар. Оттон хайа баһарар спорт көрүнэ сүүрүүтэ суох табыллыбат. Эдэр, ово сааһыттан сүүрүүнү кытары доһордоһупт киһи эт-хаан, өй-санаа өтүгүнчэһин-чэбдик буолар. Онон сүүрүүнү пропагандалыыр, ыңычаты тардар сыалтан сүүрэр суолга күрэхтэһини ыһырабын. Улуус үрдүнэн 18 оскуола баар. Быйыл бүтэрэр оҕолортон оскуола ахсытан биридин оҕону ыһырабын — кыыс даһаны, уол даһаны буолуон син. Бу оҕолору олунньу, кулун тутар ыйдарга эрнийэн, бэлэмнээн баран муус устар 5 күнүгэр (ирээтин буолуон иннинэ) Хадаарга күрэхтэһиннэрэ аһаллар.

Сүүрэр ово хас биридинэ 5 тыһ. солк. харчылаах буолуохтаах. Кинилэргэ нэһилиэк олохтоохторо, улуус тэрилтэлэрэ, коммерсаннар спонсордыахтара дьиз эрэнэбик. Бэйэм кылгас дистанцияларга куһаана суохтук сүүрэр, оскуоланы 2000 сыллаахха бүтэрбит кыыстаахпын. Кинини оҕолор хамаандаларыгар киллэрэбин. Оччого 19 ово буолар. Онон бириис 95 тыһ. солк. тийэр. Үөрэнээччилэр хамаандалара минигин кыайдаһына аны сайын үөрэх туттар-са баралларыгар биридин бэйэлэрэ 5-тии тыһыинчалаах буолуохтара.

КҮРЭХТЭҢИИ УСУЛУОБУТА

50 сааскын туоларбынан оҕолор биридин бэйэлэрэ 500 метргэ сүүрэллэр-эстафетанан. Дистанция уһуна холбоон 9,5 км буолар. Эт аҕаһынан эстафета кыттылаахтарыһын соботох киһи сырыһыта, оннообор Олимпиадага кыттар стайердарга кыһыттылаах буолуон сөл. Арай ханьынан сүүрэн эрэ тэһигэ барсыахха син. Онон мин ханьынан сыр-сабын. Хадаарга Үрүң Күөл мууһугар ис өтүгүн оҕолорго 500 метрдээх сүүрэр суол, тас өтүгүн 1 км эргимтэлээх ханьынан сүүрэрэ аналлаах каток суола оһоһуллуба.

• СПОРТ

АТАХ ООҢҢУУТУГАР УЛУУС ЧЕМПИОНАТА

2002 сылга киирэн баран атах оонньуутун федерациятын тэрийинитинэн ЧФКСИ манеһыгар күрэхтэһини ыһылына. Манна Мэнэ-Хаҥаластан төбүс спортсмен кыһына, ол иһигэр икки маастарга кандидат уонна СР, Россия маастара Никифор Скрябин. Биһигиттэн 12 спортсмен.

Кылыга 26,01 м түмүгү көрдөрөн Никифор Скрябин бастаата, оттон 26,00 м кылыгыбыт Игорь Викторов II, 25,26 м көрдөрүүлээх Сема Позынич III миэстэ буолулар.

Ыстанбаа Игорь Викторов 25,14 м ыстанан кыайда, иккискэ Сема Позынич (24,69 м), үһүскэ Алексей Плотноков (24,60 м) табыллар.

Куобахха Игорь Викторов 23 м 72 см куобахтаан I миэстэни ыла. ЧФКСИ студена Сергей Оконешиков эмиэ үчүгэй көрдөрүүлээх, 22 м 28 см ситиһэн II миэстэ буолла, үһүскэ Никифор Скрябин табыста, кини 21 м 76 см куобахтаата.

Мантан көстөрүнэн, сезон сааланыһын түмүктэрэ үрдүк буолла. Биһиги улуустук спортсменнара кылыһыга, ыстанбаа көрдөрүүлэрэ сэмэй. Онон бэйэ бодотун билиһин инникитин күүстээх дьарыкка киирэрбит сөп буолбут. Бу көрүннэ тренер оруолун таһынан саамай улахана спортсментан бэйэтигэн ту-тулуктаах. Эдэр, хас эмэ сылы быһа ыстанар спор-

тсменнарбыт көрдөрүүлэрэ олох туһубат, төттөрүтүн маньыр курдук. Ол иһин ааспыт күрэхтэһингэ критерий киллэрэн биэрбиппит: 25 м кылыгыбыт, 24 м ыстанамыт, 21 м куобахтаабыт эр спортсмен миэстэлээх кыахтаах дьон. Баһылай Манчаары бириһигэр күрэхтэһингэ дьиз ый аайы атах оонньуутун күрэхтэһинин ыһыахпыт уонна 12 түүскэ эмиэ анал кэрдиһтээх: кылыгы — 39 м, ыстана — 38 м, куобах — 35 м. Балары ылбыт спортсмен эрэ бириһикэ, миэстэбэ тиксэ. Холобура, 38,50 м кылыһан бастыһы да буоллабына, нуорманы толорботуһунан аабыллар.

Республикага ыһаны олус сайынна, кылыһар спортсмен ортотунан 41-42 м, куобахха 35 м ылар буолулар. Онон ааспыт үйэбэ олохтоомут рекордтарга холонор кэм буолла. Онон усулуобуйа да 100 бырыһыан эппэтиһир. Улахан дьарык, өссө төгүл дьарык наада.

Сахалыы атах оонньуугар быйыл спорт маастарын нуорматын толорон инникитин өссө көрдөрүүлэрин эбэн иһэр спортсменнарбын федерация улахан бириһитэрэ күүстэлэрин өссө төгүл санатабын.

К. ОКОНЕШНИКОВ, атах оонньуутун федерациятын толороочу директора.

БИЛЛЭРИИ

"Чурапчы" ТХПК тыа хаһаайыстыбатын үлэлэригэр билиилээх, 5 сыл стажтаах кылаабынай бухгалтерга наадылар. Үлэлиэн бадалаахтар контуораба кэлэн билсэргитигэр.

СҮҮРЭР СУОЛГА ЫҢЫРАБЫН!

БЫҺААРЫЫ

Мин ханьыга спорт маастарыгар кандидат даһаны, маастар даһаны буолбатахпын, көннөрү үчүгэйдик табыһым. Онон таах куһугураан хаалар буоллаа дии санааһым. Өскөтүн мин кыайар түбэлтэбэр бу 95 тыһыинчаны ылабын. Өскөтүн баран барытын сизиллэр уктан кэбислэппин. Нэһилиэгим оскуолатын быйыл бүтэрээччи 5 үөрэнээччигэ 5-тии тыһ. солк. үөрэх туттарсалларыгар анаан көмө быһыһынан биэрэбин. 70 тыһ. бэйэбэр хаалбыт үбү 1995 сыллаахха инициатива көтөбөн онорбут стадионум өрөмүөнүгэр туттабын. Ити стадион 500 киһи олоһор трибунаһынын 3 эркинэ ууга, бадалаһына турар. Ону көтүрэн, кыһчатан саналыы ити харчыга оҕорторон биэрэбин.

ЭРИЛИК ЭРИСТИИН ТӨРӨӨБҮТЭ 110 СЫЛЫН ТУОЛУУТУГАР АНААН

Быйыл сайын саха биллиилээх суруйааччыта Эрилик Эристиин төрөөбүтэ 110 сылын туолуутун бэлэттир ыһыах Чакырга ыһылыһа. Мин бу ыһыахха 10-11 кылаастар үөрэнээччилэриттэн сабаалаан 25-гэр дьэри саастаах күөгэйэр күннэригэр сылдыар уолаттары 3000 метрдээх дистанцияга күрэхтэһингэ ыһырабын. Манна, бэйэм сааһырыбытым быһыһынан уонна Эрилик Эристиин үбүлүгүнэн сибээстэн, 110 метрдээх сиртэн экирэтиннэрэбин — онон минигинин күрэс былдыһааччылар 3110 метргэ сүүрэллэр. Бириһи ыһыагы тэрийэр комиссия, спонсордар эрдэттэн быһаарыахтаахтар.

Бу икки күрэхтэһингэ ким бэлэмнээх, дьарыктаах — ол кыайды.

Марафон Дьөгүөрэп.

ЭРИЛИК ЭРИСТИНИНГЭ АНАЛЛААХ КОНКУРС УАТЫЛЫНА

"Сага олох" хаһыат редакцията уонна Чакыр нэһилиэгин дьаһалтата саха уһулчулаах суруйааччыта С.С. Яковлев — Эрилик Эристиин төрөөбүтэ 110 сылыгар аналлаах литературнай конкурсу биллэрбиттэрэ.

Конкурс, бу даата дьаһалтара Чакыр, Хайахсыт, Хадаар уонна Хотого нэһиликтэрин Эрилик Эристииннэ аһыммыт быйылгы ыһахтарыгар түмүллүбүтүнэн, БЭС БЫЙЫН 1 КҮНҮГЭР ДИЭРИ УАТЫЛЫНА. Кыайылаахтарга наһарадалар ити ыһаахха туттарыллыахтара.

Конкурс балаһыаньыта "Сага олох" хаһыат 2001 сыл бэс ыйын 5 уонна сэттинин 29 күннэринээһи күөмэр-дэригэр бэчээттэммитэ.

УНУЛУЧЧУЛААХ СУРУЙААЧЧЫБЫТЫГАР АНАМ-МЫТ БУ КОНКУРСКА КӨХТӨӨХТҮК КЫТТАРГЫТЫГАР ЫҢЫРАБЫТ!

"Сага олох" хаһыат редакцията, Чакыр нэһилиэгин дьаһалтата.

БИҢИГИ ӨНӨБҮТҮНЭН ТУАНАНЫ!

Күн аайы Чурапчы-Дьоккуускай-Чурапчы маршрутуна дьону таһабыт. Хатылыттан, Төлөйтөн, Мугудайтан дьону ылабыт. Таһааска саһаас ылабыт. Телефоннарбыт: 42-553, 41-901, 41-393, 41-814.

Чурапчы — Дьоккуускай — Чурапчы маршрутуна дьону таһабын. Билсэр тел. 42-357.

Күн аайы Чурапчы-Дьоккуускай-Чурапчы маршрутуна дьону таһабыт. Таһааска саһаас ылабыт. Телефоннарбыт: Чурапчыга — 41-428, 42-327, Дьоккуускайга — 26-27-34.

ТЭРИЛТЭЛЭР БУХГАЛТЕРДАРЫН ИСТИЛЭРИГЭР!

2001 сыллаах индивидуальной сибидиэннээлэр отчуоттарын персонафицированной учуотун программата уларыһытын сибээстэн, тохсунньу ый 22 күнүгэр сарсыарда 10 чаастан управление дьэтигэр семинар ыһабыт. Онон сага программа бэриллэр.

Тэрилтэлэр бухгалтердара семинарга кыттыгыт булгуччулаах.

Чурапчытаагы Пенсионнай фонд управлениета.

Нэһилиэк олохтоого, колхознай-совхознай тутуу ветерана

ПАВЛОВ Павел Тимофеевич

уһун ыарахан ыарыһтан өлбүтүнэн оҕолоругар, сизэнэригэр, аймахтарыгар дьин кутурбаммытын тиздэбит.

Сыһан нэһилиэгин дьаһалтата, кырдыабаһтарын сэбиэтэ.

Редактор ПОПОВ Г.

ААДЫРЫСПЫТ: 678670, Чурапчы сэд.

Карл Маркс уул, 26 "а".

ТЕЛЕФОННАРЫТ:

редактор — 41-332, отделеһар — 41-265.

E-mail: sannaolob@churap.sakha.ru

Хаһыаты тэрийээччилэр: Саха Республикатын Правительствота, Улуус дьаһалтата, Редакция, Хаһыат сахалыы тыһынан оптуорунуһука, чэппиэргэ, субуотага таһсар. Хаһыат индекс: 54907

"Сага олох" редакционнай-издательской холбоһук. Оффсетнай бэчээт. Саһаһын № 6. Тираж 2179. 16.01.2002 с. бэчээткэ бэриллиннэ.

Автор суругар этиһээр санаа редакция позициятыгар мэдди сөп түбөһэр буолбатах. Сурукка ыйылаар чакчылар кырдыктаахтарыгар эппэтиһини автор тус бөйөтө сүгар.